

339922

4120

ЛЕКСА КАРМАНЮК.

46/97

„САМУЇЛ БЕМ
& ЗЯТЬ”.

1111

1111

1111

1111

1111

1106
10

705

38790

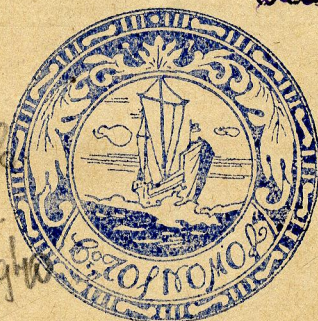
ОЛЕКСА КАРМАНЮК.

„САМУІЛ БЕМ І ЗЯТЬ“.

Трагедія на три акти (три дії,
чотири межидії з прольогом
й епільогом.)

4120

~~88574~~

1922

Ч. ~~Бібліотека~~
Каліш. ~~АН. УРСР~~

Нак. 100
4.6(9) 1940

W15(2-Yu)5-661

Друковано 500 нумерованих примірників і 10
не нумерованих на слошовому папері.

2621

ВСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕГАЮТЬСЯ ЗА АВТОРОМ.

Приятелям моїм — шваг-
рові Франкові і сестрі Розалії
ТИМКАМ, яко знак щирої лю-
бови до них і глибокої подяки
за моральний і матеріяльний
підтрим в найтящі хвилини
дотеперішнього життя мого,
складаю цей твір свій.

Автор.

Липень 1924.
Каліш, Польща.

О С О Б И:

РЕВЕКА БЕМ — освічена, молода й гарна жінка. Тип енергійний, щирий і незалежний.

САМУІЛ БЕМ — батько Ребеки. Людина наскрізь пересякнута ідеєю своєрідної боротьби за поліпшення долі жидівства. Розсудливий, жорсткий, послідовний і впертий фанатик своєї ідеї.

ЯРОН ФРИД — син багатого купця. Горбатий, безобразний і з хворими очима.

УЛО ДІІ — Україна під час 1917-1920 р.

Львів. Бібліотека
А. І. УРСР.

ПРОЛЬОГ.

Монольог прольогу виголошується при темній салі, але з лагідним прожекторним освітленням зі стелі театру. Прольог виголошує актор, що виконує роль Бема. Актор той, так само повинен приміститися десь на тій стелі, але щоб світло впливало із за його голови. Необхідно це так зробити, щоб все нагадувало голос з неба, голос духа, що мав би впливати на глядачів разом із лагідним освітленням прожектора. Наколиб не можна було всього того влаштувати зі стелі, то зробити то ззаді глядачів, на т. з. галереї, але як можна вище.

Опісля третього дзвінка світло на салі гаситься повільно й лише опісля цілковитого згашення, так само повільно з'являється лагідне (найкраще блакитне) освітлення зі стелі і коли воно осягне найбільшого свого напрудження, то тоді й починати монольог прольогу.

ГОЛОС ЗІ СТЕЛІ

Хай буде воля до чину правди на землі!

Хай жадоба істини здобуде собі серце й розум ваш!

А любов до краси й добра омолодить
вам кров і душу.

Як у ранці небесні птиці вітають схід
сонця радісним щебетанням, так і ви ра-
дійте й співайте, коли побачите десь красу
і правду, що живуть і житимуть у вік-
віків...

О, істино прекрасна — найбільша си-
ло творча — дай пізнати нам себе!

Дай напитись твоєї солодкої краси й
сили! Задивлені в твої зорі-очі, підемо скрізь
до тебе! Втома й голод, муки й розкіш —
ніщо не змусить нас зійти зі шляху до те-
бе! До тебе йдемо, ідемо, ідемо!..

І в поході трудному своєму співаємо сла-
ву, славу й славу тобі! І лиш на хвилику
й то коротку зупинимось тут і глянемо на
змагання двох людських душ... Най таємни-
ці сокровенні їх будуть поживою умам на-
шим. Най змагання важкі тих ворогуючих
душ полекшать тягарі наших власних зма-
гань... Боротьба та, що пройде повз нас,
вічно є! Вічно є! Вічно є! При світлі сонця
й промінню зір блакитнооких вона пульсує
постійним життям раз у раз! Раз у раз!
Раз у раз! Забудьте на час про свій стан
душі й повсякчасної борні, а натомісць —
піддайтесь силі змагань Ревеки та вірі в
ідею батька її — старого Самуїла. Оповий-
те душі свої смутком їхніх душ, наповніть

серця ваші тремтінням їхніх сердець, бо то життя, життя саме!.. Не треба зойків і сліз, бо ж не всі знають вагу страждань і безодню людських мук! Страждань і мук! Страждань і мук! Страждань і-мук-страж-дань-і-мук.

(При словах „не треба зойків“ світло зі стелі починає гаснути і при останніх словах монологу зовсім гасне й у ту ж мить перед глядачами починається дія трагедії).

АКТ I.

МЕЖИДІЯ I.

(Кімната багатого українського комерсанта, Арона Фрида. Арон перед люстром чепуриться в очікуванні своєї нареченої, Ревеки Бем.)

АРОН — (Завязуючи краватку) Ні! візьму іншу — більш темного кольору. (Розв'язує попередню краватку й виймає другу та знову починає зав'язувати) При моєму блідому кольорі лиця та його неаугарності, при рудому волоссю, вицвівших очах — ясні краватки зовсім не підходять. (Уважно вяже чорну краватку, далі вколює до неї шпильку.) І яку б же краще шпильку приколотити? — Брильянтову чи з темної перли? Ні! краще брильянтову!.. З чорним, великим, блискучим брильянтом. (Любується собою в люстрі) Ну, хоча моя особа й немає нічого привабливого для такої жінки, як Ревека, але — брильянти, золото, шовки, перфуми й розкіш, що приоздоблена квітами, забезпечена грішми й усякими вигодами — хіба ж не зроблять з мене гарного, сильного й принадного чоловіка? Адже ж більшість людей цінує не

картину саму, а лишень її раму та оздобн.
(Відходить од люстра, задумується, а далі виймає з кишені листа, сідає в крісло й читає).
„Дорогий мій зятю! Хоча Ревека й обійшлась з вами холодно й не так, як я того хотів і бажаю, але не звертайте ні на що уваги. — Я хочу щоб вона була вашою дружиною! А моя воля — для неї закон! Вона в усьому слухає мене, а тому й тепер не наважиться йти проти мого бажання. Ваш шлюб з моєю донькою мусить одбутися. І він одбудеться! А щоб ви більш у тому впевнилися, то я накажу їй обов'язково перепросити вас за всі ті хвилини прикростів, які вона вам заподіяла в часі вашої останньої візити до нас. Для цих перепросин, власне, ми сьогодні в обід будемо у вас..
(Ховає листа, задумується, зітхає, встає з крісла дивиться в вікно, а далі на годинника).

Уже давно обідня пора пройшла, а їх усе нема й нема (Нетерпляче підходить до люстра, поправляє крават, далі кілька разів зхвилюваний ходить по кімнаті й урешті в розпачі каже) А-ах! Проклятий горб, заплатив би вагою золота за нього щоб тільки його позбутися! [Дзвінок телефону. Арон підходить до трубки і з нетерпінням прикладає її до вуха). Алльо. Пан Бем? Дуже, дуже радий! Що-о? Панна Ревека нездужає? Так... Розумію—мігрень? Бувайте... (Кладе трубку й

важким, безнадійним кроком одходить од стола, наближається до канапи; лице його починає кривитися від судорог плачу, який він старається затримати, але знеможений падає, хапаючись руками за голову й у розпачі викрикує:)

Не буде!.. не буде!.. вона мою!.. Не буде! не буде!

ЗАСЛОНА.

АКТ I, ДІЯ I.

Кабінет С. БЕМА.

С. БЕМ — (Сидить в кріслі біля бюро. Ревека стоїть коло вікна, півзворотом до батька; у неї завязана голова білим рушником. Бем благаючи упрощує доньку)

Донечко моя! Благаю тебе — поїдь до пана Арона. Що то значить для тебе? Ти ж не пойдеш до нього, а до його стареньких батьків, які тебе так любили і люблять, які тебе, як рідну доньку, з малечку на руках виносили, які не перестають уважати тебе за свою близьку людину. Вони ж такі безмежно добрі до тебе...

РЕВЕКА — Краще було б, як би вони ненавиділи мене! Та доброта їхня вся зводиться до того, що їм хочеться одружи-

ти мене зі своїм сином — кислооким горбуном! (Самуїл робить рух) Такі Такі — кислооким горбуном (Поривисто підходив до батька й у найвищому схвильованню каже)

Таточку, мій таточку! Не можу я вийти заміж за нього! Не можу!

САМУІЛ — Але ж чому?

РЕВЕКА — Ви питаєте чому?.. І як мені вяснити це перед вами, коли ви звиклися зі своєю фатальною ідеєю мого подружжя з Ароном. Як мені переконати вас у тому, що насилувати моєї волі ви — хоча й батько мій — не маєте права! Як мені доказати вам це все, коли тисячиліття культури жидівського народу навчили вас, що жінки, доньки й сестри ваші — то покірливі, безсловесні істоти, що самою лише нещасливою природою своєю призначені на роль сліпого знаряддя для виконання вашої волі? Як мені доказати вам, що все це не так, що воно мусить бути инакше, що сучасна жінка й чоловік — то не ті жінки й чоловіки, які жили й ділали за часів Давида й Соломона! Як мені доказати вам це все, коли ви старовину нашу вважаєте за найясніший ідеал не тільки для сучасности, але й усієї майбутности жидівства?

САМУІЛ — Ти помиляєся, моя Ревеко! Коли б це так було, як ти кажеш, то

я ніколи не віддав би тебе на високі науки, на університет. Я ніколи не допоміг би тобі стати лікарем і високоосвіченою людиною, якою ти, моя донечко, є в дійсності... І тому — не все те, в чому ти докоряєш мене, — не все те є правдою!.. (Пауза)

РЕВЕКА — Я не докоряю! Я лише хочу висвітлити наші становища, бо ж надіюся, що коли ми дійдемо до взаємного розуміння своїх поглядів, то тим самим допоможемо собі задовольнити свої бажання, що впливають із наших стосунків ворогуючих сторін.

САМУІЛ — Пробач, Ревеко!.. Перш ніж приступати до цієї взаємної сповіді, дозволь мені запитати тебе про одну дрібницю? Але ж — передумова — відповідь мусить бути вповні щира й правдива... (Ревека трохи бентежиться) За те можеш і ти, взаємно, вимагати від мене того самого... Отож — можу питатися?

РЕВЕКА — (Рішучо) Прошу! Я завжди була з вами, таточку, щирою й правдивою!

САМУІЛ — Завсідги, кажеш?

РЕВЕКА — Так, завсідги!

САМУІЛ — (Хутко вставши з крісла й піднявши праву руку та вказуючи нею на рушник, яким обв'язана голова в Ревеки, з притиском питається у неї)

На що оцей рушник? Ажже ж у тебе голова не болять? Кажі — болять, чи не болять голова? (Ревека в заклопотанню)

РЕВЕКА — Го - о - лова? Ні — не бо - о - лять!..

САМУІЛ — Такі так — це неправда, що голова болять?

РЕВЕКА — Такі — так це неправда! Свідоме, обдумане й розраховане ошуканство! Признаюсь у тому вловні й цілком щиро.

САМУІЛ — Але ж — нащо, нащо ця брехня?

РЕВЕКА — Як зброя захисту від осоружного подружжя [з припливом нової сили й енергії, підходячи до батька] Я дякую вам, отче, що ви так зручно вивели мене на чисту воду! Ця й подібні нинішні брехні замучували мою душу, обезсилювали її, а ви, оцим своїм запитом, зняли важкий тягар з мене. (Зриває рушник з голови й кидає його на підлогу, а далі топче його й каже) Годі! Більше не буду вживати тебе, нікчемна зброє моя! Годі! Годі!

САМУІЛ — Досить! заспокойся моя дочко. Сідай! (Ревека, ніби не чує, береться за голову й підходить до вікна.) Але ж я прошу тебе, Ревеко, сідай ось тут, біля мене!

[Ревека підходить і сідає в крісло, що

стоїть біля бюро. Пильно дивиться на батька, Той, опісля де-якої паузи, спокійно звертається до доньки].

Ревеко! Ми повинні сьогодні договори́тись до чогось остаточного. Ревеко! [з притиском і поривисто взявши доньку за руку.]

Ще коли ти була малю, я слово дав батькам Арсна про те, що ти, зрідши, будеш його дружиною!..

РЕВЕКА — [Вириваючи руку й раптом кривавшись з крісла, як укушена гадюкою].

Вн! — дали слово, не запитавшись, не дізнавшись про мою думку відносно цього?.. Як, нащо ви це зробили?

САМУЇЛ — Заспокойся а сідай! Усе розкажу тобі. Викладу всі мотиви, зазнаюмо-лю з усіма причинами, з найменшими пружинами цього діла, яке я вважаю короною всього життя мого. [При останніх словах Ревека з жахом і розпачем дивиться на батька, а той, ніби нічого не запримічуючи, продовжує]

Ревеко! будь уважною і вислухай усе, що казатиму тобі в цей час. Хай ні одно слово з моїх уст не мине ушей твоїх, не залишивши в них глибокого сліду. Моя Ревеко, донечко моя! [Встає зі свого крісла й піходить до крісла Ревеки, яка сидить лицем до глядачів; стає ззаді, за спинкою її крісла, кладе свої руки на плечі дочки й каже:]

Ревеко моя! Ти одна істота в світі,

яка знає змагання душі мові та її вічну, неагасиму любов до нашого окривдженого й тисячиліттями неволі переслідуваного народу!.. Лише твої одні руки допомагали моїм старим рукам роздавати поміч утопавшим у борні з життям, нещасливим братам і сестрам нашим. Лише твоя голова знає про суми золота й срібла, яке звидаткував я зі своєї скарбниці, рятуючи братів по нації! Лише ти одна знаєш добре, що ставши жінкою Арона, ти, самим уже цим фактом, сполучаєш величезні маєтності й скарби його батьків з маєтностями й скарбами нашими. [Винмаючи руки свої з плечей доньки й виходячи з поза крісла в піднесених в захопленню руках.]

О-о! яка блискуча перспектива!.. Вся Україна вкрита маєтками й підприємствами могутньої й сильної фірми „Самуїл Бем і зять“!.. А в тій фірмі, ніби в державі, матимуть захист, працю й широке поле до діяльності тисячі, десятки тисяч гонимих і переслідуваних синів Ізраїля!.. Яка розкішна принадність, яка прекрасна, свіжа ідея! [Ніби від солодкого тягару щастя, Бем знову підходить до свого крісла й сідає в нього.]

РЕВЕКА — Я розумію вас, мій тату. Розумію цілком, уповні, але — зрозумійте ж і ви мене!.. Звільніть свою душу від усіх ідей, від усіх своїх блискучих плянів, хоч

на хвильку, хоч на одну мить. Можливо, що тоді нам краще буде домовитися зі собою. (Поривисто встає й кидається навколішки перед батьком.) Таточку мій!.. Таточку! Я ж так само люблю народ наш, так само бажаю добра йому, але — я не можу, я не в силі віддати себе на жертву!!! [Самуїл робить рух] Так, мій таточку, так! На жертву! Й то не коротку, не хвилеву жертву заклання овна, а довгу, безконечну жертву, жертву на все життя!.. О, коли б ця офіра була короткою офірою моменту мук і смерті — радо пішла б на ню!.. Але ж та жертва, якої ви вимагаєте від мене, є не під силу мені! Таточку!.. Я не маю вашої сталеві волі, вашого захоплення ідеєю! Я жінка!.. Ставши дружиною Арона, я примушена буду прийняти в лоно мое плоть його, віддати йому своє молоде й чисте тіло, щоб він прищепив у нього своє тіло — худе, миршаве, холодне й ненависне мені тіло! (Хватає батька за руку і з запалом каже:) Таточку! Чи ж ви уявляєте всю потворність такого подружнього зв'язку й жахливість становища в ньому жінки?.. Чи ж ви подумали над тим, що такий шлюб — то найгірша проституція, найстрашніша кара для кожної, навіть найбільш грішної, жінки!.. Таточку! Чим же я согрешила перед вами, перед вашою ідеєю, перед народом нашим,

що ви так страшно хочете мене покарати?
[Розпучливі ридання. Пауза, ошля якої Самуїл
подає свої репліки.]

САМУІЛ — (Рішуче і з ласкою) Ти
нічим не согрішила й не про кару тут хо-
дить... Мені тільки потрібно, щоб ти стала
дружиною Арона для того, що це подруж-
жа сполучить два розеднані великі капіта-
ли. Шлюб твій з Ароном — це одинока
можливість злити дві могутні сили в одну
цілість. А коли це станеться, то тоді та
цілість зробить велике діло — вона дасть
захист і можливість безпечного існування
тисячам, десяткам тисяч наших братів і се-
стер! Від цієї ідеї я ні на крок [з притиском!
— чуєш Ревеко — ні на крок не відступлю!

РЕВЕКА — Але ж, мій таточку! Зпо-
лучення двох капіталів, про що ви так мріє-
те, воно дуже проблематичне. Вся країна
наша зараз в огні визвольної боротьби й
соціальної революції, яка нищить капітал
і капіталістів!.. Ми самі не знаємо, що при-
несе нам найближча днина. Вся Україна,
як вогненне море, палає, горить і ллється
й ніхто не знає куди й у що це все виль-
ється!..

САМУІЛ — Україна палала не раз і
не два в своєму життю, але все то те піш-
ло на марне!.. Так само буде й зараз. Роз-
бурхані й не досвідчені в політиці маси про-

шумлять й осядуть на дно, а зверху ли-
шиться капітал і ми — мудрі умом і сильні
духом царі землі!.. Зполучивши силу капі-
талу з силою розуму, з непохитною волею чи-
нуй любови до прекрасної ідеї — ми (в за-
палі нового захоплення), донечко моя, Реве-
ко моя, — ми перевернемо світ, а на його
місце поставимо наші хотіння! Ревеко! Ян-
голе мій! Зрозумій. пересякнись величчю
цієї ідеї, а тоді тобі не буде здаватися та-
кою страшною жертва твоя! Ревеко, бла-
гаю тебе! — не супротивляйся моїй волі.
[Ревека підноситься й старається одійти геть
од батька, який її утримує за руки біля себе.
Коротка боротьба, в часі якої Самуїл благаю-
че просить:] Ревеко! Не відмовляйся! Не ві-
діймай од мене овочів од зусиль усього жит-
тя мого! Ревеко, благаю тебе! Ревеко, зг-
лянься над мсею сивою головою, над близь-
кою домовиною! Донечко моя — йди за
Арона!

РЕВЕКА — [Вирвавшись з рук батька,
у зхвильованню й грізно] Не піду! (Самуїл, як
укушений, зіскакує з крісла) Не піду! Чуєте!..
Не піду!

САМУІЛ — Ні! Ти мушиш іти!.. І ти
підеш!

(При останніх словах батька Ревека хоче
щось сказати, але в неї не вистарчає сил і во-
на, як та риба на ріску, тільки зіпає, далі хва-

тає руками повітря, ніби хоче на щось опертись, але не знайшовши точки опертя, падає безпритомною. Батько ж, як непохитна скеля лишився незрушеним і твердим.)

ЗАСЛОНА.

АКТ I.

МЕЖИДІЯ II.

(Декорація I межидії).

АРОН — [Без піджака робить шведські гімнастичні вправи. Проробивши їх де-який час, зупиняється, засапавшись.]

Фу - уу! Але ж і втомлює мене страшенно ця гімнастика. Та щоб там не було, а я мушу її робити. Доктор при останньому огляді зазначив, що мої м'язи на руках збільшились на цілих півтора сантиметри.

[Засукує рукави, підходить до люстра й мацає та розглядає свої м'язи на руках, а потім знову починає усильно робити шведську гімнастику. Зробивши якийсь десяток рухів, марширує по кімнаті гімнастичним кроком, а потім ставить біля канапи два крісла, опирається на них руками, а ноги ставить на канапу й, надавши таким чином своєму тілі поземне положення, починає, то підноситись, то опускатись при

допомозі зігнуття її випростовання рук. В самому тоді вправи до дверей хтось стукає. Арон лякається й падає на підлогу. На шум падіння входить стривожений Самуїл. Обопільне комічне збентеження.]

САМУЇЛ — Пробачте, мій зятю, що я без докладу й попередження так запросто у вас зявляюсь.

АРОН — (Приходячи до себе й одягаючи піджака) О - о, то нічого... Завсїгди радий вас бачити, мій дорогий тестю. Прошу, сідайте, будь ласка! (Дає крісло Самуїлові, який сідає в нього, а потім і сам усадовлюється біля тестя.) Я оце трошки займався гімнастичними вправами... Хочу бути сильним і гарним, щоб сподобатися вашій доньці, панні Ревелі.

САМУЇЛ — (засмучено) А - ах, моя донька...

АРОН — (тривожно) Що? Що з нею? — Ви раптом так засмутились...

САМУЇЛ — (рішуче) Вона не хоче виходити заміж за вас.

АРОН — (сумно) Так?.. Я знав про це, але все ж таки надіявся на вас, на вашу залізну волю, на вашу відданість ідеї створення великої нашої фірми „Самуїл Бем зять"... (Встає і в задумі починає ходити по долівці.) Ну що ж? Видно доля не судила на це подружжя. (Ходить, далі зупиняється

перед Самуїлом, який увесь час пильно стежить за кожним його рухом.] Пане Самуїле!

САМУІЛ — Слухаю!

АРОН — Пане Самуїле! І невже ж таки нема жадної надії?

САМУІЛ — Як вам сказати... Надія є, але незнаю, чи вона сподобається вам...

АРОН — (в піднесенню й захопленню) Кажіть! Хутчіш кажіть — яка надія?

САМУІЛ — Сідайте й слухайте до кінця. [Арон сідає й пильно слухає] Вчора я мав останню й рішучу розмову з Ревекою. Опісля довгих змагань зі мною, вона, не входячи в розгляд справи нашої фірми, а лише єдино з покори перед моєю волею, погодилася на подружжя з вами... [Арон падає навколішки перед Самуїлом і цілуючи в нього руки, з задоволенням каже:]

АРОН — Спасибі! Спасибі вам, мій дорогий батечку! спасибі! [Самуїл, підносячи його й усадовлюючи в крісло.]

САМУІЛ — Підождіть, зачекайте з подяками! Річ ось у чому... Хоча Ревека й дала свою згоду на подружжя з вами, але — вона домагається від вас, щоб ви на протязі першого року подружжя не жили з нею, як чоловік...

АРОН — Але...

САМУІЛ — Підождіть, не перебивайте.

АРОН — Пробачте!

САМУЇЛ — Ви знаєте — вона скінчила медичний факультет, а тому зуміла мені предкласти цілий ряд наукових аргументів за те, що таке повздержання від подружного співжиття на протязі року є доконечно для неї необхідне...

АРОН — Це нічого!.. Я дуже радий! Я на все згоден, щоб тільки вона взагалі вийшла за мене.

САМУЇЛ — (Облегчено) Так? Ви згодні, не зважаючи на цю умову?

АРОН — Згоден! Згоден! З найбільшим задоволенням!

САМУЇЛ — Ну що ж — тоді не гаймо часу. Збирайтесь і разом зі мною ідьмо до нас і влаштуємо гучне весілля.

АРОН — (Радісно зіскакує й похапцем починає збиратись в дорогу.) Прекрасно, чудово! Ідемо, Ідемо!

САМУЇЛ — [Виймаючи з кишені папір і, зупиняючи Арона] Стривайте, ходіть не сюди!

АРОН — Що таке? (підходить до Самуїла.)

САМУЇЛ — Отож, приступаючи до закінчення нашого діла, ми мусимо його остаточно оформити підписанням цієї умови... Ви вже читали її?

АРОН — Так, читав...

САМУЇЛ — А все ж таки — давайте

ще раз прочитаємо, а далі й підпишемо.

АРОН . Прошу — читайте!

САМУЇЛ — (читає) „Ми, що підписуємось нище, складаємо між собою умову, на основі якої опісля шлюбу АРОНА ФРИДА з РЕВЕКОЮ БЕМ, обидві рухомі й не рухомі маєтності, що належать фаміліям Бемів і Фридів, зливаються в один маєток, що має спільну назву (фірму) „Самуїл Бем і зять“. Головна керма й усі справи цієї фірми спочивають у руках Самуїла Бема аж до його смерти, опісля чого маєтності фірми, як і сама фірма, переходять на власність Арона Фрида і Ревеки Фрид (з дому Бемів) у рівних долях”.

АРОН — Охотно кладу мій підпис.
(підписується.)

САМУЇЛ — (теж поклавши свій підпис) Спасибі, пане Ароне! [Радісно складає й ховає папер] Давня моя мрія про найбільшу фірму на Україні здійснилася! [жме руку Арона.]

ЗАСЛОНА.

АКТ II,

МЕЖИДІЯ I.

[Декорація II акту. День, весна, вікна, що виходять на улицу, одчинені, а на підвіконниках лежать килими й мають у повітрі за вікнами червоні прапори. З вулиці чути гармідер зревольтованої товпи. Ряди - годи й у різних пунктах міста падають то окремі стріли, то цілі сальви рушничного вогню. Час од часу чути революційні пісні, агітаційні промови; зойки тих, яких на місці рострілюють або рубають.]

САМУЇЛ — (В глибокій задумі) А що коли й у самій річі всі мої пляни — наслідки впертих зусиль мого довгого життя — революція до щенту зруйнує?.. А з ними й мене самого проглине?.. Адже ж вогонь, у якому зараз палає Україна, є такої сили, з якою він давно вже тут, на цій од віків окрівавленій землі, не шалів! (Задума, яку раптом перериває несподіваний (десь біля самого вікна) револьверний стріл. Бем, здригнувшись, зривається з місця й підбігає до вікна, дивиться через нього вділ, а потім кричить:) Хай живе революція! Хай живе братерство

й рівність! Хай живе! (Вигукнувши, як автомат ці слова, Самуїл одхиляється од вікна й з огидою каже:) О, хами! Двохнога, безглузда худоба! Гадає, що самим своїм механичним рухом зуміє перемогти силу розуму й грошей, зруйнувати владу капіталу, усунути шкідливі для себе традиції й обичаї!.. [Злорадно хіхікає, пару разів проходить по кімнаті, а потім знову наближається до вікна на вулицю, а далі зі здивованням і переляком) Що?! Невже це Арон? Такий обірваний і нещасний! [Чутно дзвінок. Самуїл, як ошпарений, вибігає геть із кімнати. Пауза біля хвилини, опісля якої з'являється Самуїл разом з обірванцем — Ароном. Підтримуючи його, він провадить зятя через кімнату і, майже безпритомного, всадовлює в крісло.) Що сталося? Що з вами? Де Ревека?

АРОН — Усе пропало! Моїх батьків забито, а я ледве втік... Ревеку ж узяв до себе отаман повстанців...

САМУЇЛ — Як то „взяв до себе отаман повстанців“?

АРОН — Так, дуже просто!.. В нашому городі розташувався штаб якоїсь московської дивізії, а мої батьки злагодили в своєму домі для офіцерів тієї дивізії торжественний обід, з винами, шампанським, тостами й танцями... Обід затягнувся далеко за північ... Всі гості, а з ними й варта, пе-

репилися... Й ото тоді, вже перед світом, нараз, в цім улетіли повстанці й усіх, хто був у великій салі, до ноги вирізали.

САМУЇЛ — Який жах! То моєї Ревеки нема!.. Де вона?! Що з нею? Як же я лишуся без моєї дитини! (В унесенню рве на собі волосся й одяг.) Моя Ревека! Моя бідне чадо, моя донечка нещаслива!..

АРОН — Заспокойтеся, пане Самуїле! Ще невідомо, чи Ревека загинула... Може вона ще живе... От батьки мої, то я сам... бачив їхні трупи... Вони, як господарі дому, були весь час при гостях... Я ж і Ревека — ми ще з вечора пішли в свої покої на відпочинок... Проснулися вже тоді, коли біля нас стояв отаман повстанців і наказував своїм розбишкам забирати Ревеку, а мене розпорядився не торкати за те, що я був чоловіком... гарної жінки... З переляку я не міг устати зі свого ліжка і тільки щось таке заговорив, коли розбійники забірали мою Ревеку з її постелі...

САМУЇЛ — Яке нещастя! Яке нещастя!..

АРОН — Вона боронилась, як справжня героїня. Навіть устигла дати один стріл зі свого револьвера, який у неї лежав завсїгди під подушкою...

САМУЇЛ — Що ж нам робити тепер?

АРОН — Віднайти Ревеку й утікати

звідсіль за кордон, забравши золото й гроши.

САМУЇЛ — А як же фірма, як усі маєтки наші?

АРОН — Ах, тестю мій, лишіть свою фірму на інші, більш спокійні часи. Дай Боже, щоб нам удалось взагалі, хоча живими, звідсіль вирватись. [При останніх словах на вулиці вчиняється великий гармідер, шум, ніби від якоїсь процесії, чи походу великої юрби. Обидва бесідники зриваються й підбігають до вікна. Арон перший каже:]

АРОН — Ах, я не можу дивитися на це! (Відходить од вікна й знову знесилений сідає на попереднє місце. Самуїл, ніби прикований грізним видовиськом, лишається й дивиться на вулицю.)

САМУЇЛ — (ніби сам до себе) І хто б міг подумати, що одні люде здібні вбивати других людей у такий хамський, бестіяльський спосіб!..

АРОН — (зацікавлено) А що там таке?

САМУЇЛ — Ось, у натовпі суне ціла валка підвід, а кожна з них до верку навантажена розкавалкованими трупами й просто окремими шматками людського м'яса... Те м'ясо — то тіла розстріляних і порубаних на вулицях і площах городських ріжних людей, з числа бувшої влади, без слідства і суда... На передньому возі, на самому

вершку гори трупів, з червоним прапором в одній руці і величезним різничним ножом у другій, стоїть і регоче здоровенний, рудий і окрівавлений матрос... Хіба ти не чуєш його регіту?

АРОН — Ні, я нічого не чую!..

САМУЇЛ — Ось він вимахує своїм ножом у повітрі. О - о - о! Зараз з усієї сили, аж до рукоятки, засадив той ніж у потилицю якогось трупа!.. І Регоче!..

(В цей час ізза вікна чутно дикій регіт одної людини, а потім вибух такого реготу юрби. Арон тремтить, затикає вуха, зривається зі свого місця і ховається за порт'єру.)

АРОН — Я не можу! Мені страшно, страшно! (Регіт юрби раптом уривається. Мертва тиша. Далі зникається безпорядочно стрілянина, тупіт кінських копит, далі замішання, вигуки „спасайсь“ „спасайсь“. Самуїл в захопленню дивиться через вікно.)

САМУЇЛ — (з жахом) Повстанці! О - о! Рубають рудого матроса й салдатів!..

АРОН — (При слові „повстанці“ вибігає зі своєї криївки й теж починає дивитися через вікно. Шум боротьби й глядіння на неї обох персонажів драми продовжується біля хвилини)

Атаман! Той самий атаман, що взяв у мене Ревеку!

САМУЇЛ — Де він?!!

АРОН — Он, на вороному коні, біля жовтоблакитної короги!.. Гарний, русявий, сильний і статний.

САМУЇЛ — Так! (дивиться через вікно) Він дійсно гарний і... диявольські смілий!.. Хто міг би сподіватися, що з такою малою ватагою він зможе вчинити таку паніку в місті, яке здобуло військо переможців.

ЗАСЛОНА.

АКТ II, ДІЯ II.

[Декорація з попередньої картини. Ніч. Самуїл і Арон сидять при освітленню лампи. На вікнах щільно закриті штори]

САМУЇЛ — (Вставши із за столу й проішовши з пару разів уздовж кімнати, зупиняється біля Арона й каже:)

Ні, зятю мій! Я не поїду з України! Всі ці бурхливі події можуть улягтися, а тоді я й Ревеку віднайду й усі пляни свої здійсню... Зреалізую все те, про що мріяв ціле життя!

АРОН — Ах, не віднайти нам Ревеки! Той демон, у руки якого вона дісталася, не віддасть її нікому.

САМУЇЛ — Сила золота й розуму перепоже силу всіх демонів укупі взятих.

АРОН — Ви гадаєте?

САМУЇЛ — Я в тому певен! (в передпокою сильний і нетерплячий дзвінок. Обидва співбесідники нервово здригаються. Арон пробує ховатися)

АРОН — (ховаючись) Гасіть лампу! Це мабуть трус!

САМУЇЛ — Ні, це не трус! Щоб уникнути трусів, я заздалегідь дав кому слід одчипного... Це щось інше! Але, я боюсь сам іти відчиняти — ходім у двох.

АРОН — Ідіть самі! (Знову сильний дзвінок) Або розбудить слуг!

САМУЇЛ — [скороговоркою] Коли б вони були в мене! Як почалось оце, то всі покидали й тільки в день, на пару годин, приходить стара наймичка, а решта — ніхто й неса не показує! (Знову дзвінок) Ну, що ж, не підете зі мною?

АРОН — Ні!

САМУЇЛ — Ну й зять же з вас! (Хутко виходить. Арон з нетерпінням визирає за порт'єри. Через малу хвилину входить Ревека й обрадований Самуїл.)

РЕВЕКА — [Радісна й щаслива] Ха-ха - ха! Кажіть налякала я вас, чи ні? Це навмисне я підстроїла, щоб мій атаман привіз мене до дому вночі.. (Останні слова Ревеки роблять на Самуїла й Арона громове вражіння. Арон зовсім вискакує із за порт'єри.

З переляканого він стає обуреним; Самуїл з радісного — грізним і розлюченим.)

САМУЇЛ і АРОН — (разом) Як то „мій отаман“ Що значить оте „мій“?

РЕВЕКА — О - с! то дуже багато значить! — більш ніж ви собі уявити можете...

САМУЇЛ — [суворо] Ревеко! Ти знаєш — я жартів не любив і не люблю! Кажи ясній! (Ревека надумується хвилину. а далі каже;)

РЕВЕКА — Я змерзла за ніч, вичікуючи в лісі, разом із повстанцями, повороту мого отамана, який сьогодні сам один відвідував таємно ваш город... Мені холодно та й у вас туг теж не тепло, а тому нічого не розкажу аж доти, доки не розпалите в каміні доброго вогню.

САМУЇЛ і АРОН — (разом) Добре! Зараз розпалимо! (Самуїл виходить за дровами, а Арон починає возитися біля каміна. Коротенька пауза, а далі Ревека звертається до Арона:)

РЕВЕКА — Чи це правда, що разом з ворожими офіцерами загинули й ваші батьки?

АРОН — Так! Іх забито в ту саму ніч, коли...

РЕВЕКА — (ставши сумною) Знаю, знаю! — Ви хочете сказати, коли мене на-

сильно забрали з під вашої [з сарказмом] сильної руки! (Роздягається, сідає біля каміна)

АРОН — [з зацікавленням] Скажіть, будь ласка, але без жартів, яким це чином ви звільнилися з рук того прохвоста?

РЕВЕКА — Якого прохвоста? Кажіть ясніш — не розумію вас.

АРОН — Та отамана повстанчої банди.

РЕВЕКА — (при словах „повстанчої банди“ обурюється, але повстримує себе, а далі каже:) Як бачите — вирвалась! Жива й ціла... (Щось надумує.)

АРОН — (залишаючи камін і наближаючись до Ревеки) Але ж — ми з вами й не привіталися навіть, як то пристало для чоловіка й жінки. (Подає Ревеці руку. Та машинально простягає йому свою. Арон, піднімаючи руку Ревеки до поцілунку, питається:)

АРОН — Можна?

РЕВЕКА — (вириваючи руку) Ні!

АРОН — Чому?

РЕВЕКА — Потім, потім коли прийде батько, про все довідається.

Пауза, під час якої збентежений Арон пильно вдивляється в Ревеку. Та за примічує його погляд і каже до нього:

РЕВЕКА — (насмішкувато) Чого ви так пильно дивитесь на мене? Хиба на

мені роги вирости, чи що?

АРОН — Та як же не дивитися — ви така весела, бадься... Я вас ніколи ще такою не бачив...

РЕВЕКА — О - о! Щоб то, щоб-то. Проживши цілий місяць з таким орлом, як мій отаман, мусиш стати, хоч би й не хотів, і веселим і бадьорим.

АРОН — (Зриваючись од каміна, в найвищому роздратованню.)

Ревеко! Ви ще моя, а не отамана дружина!

РЕВЕКА — (теж зриваючись і грізно Що?! Ваша дружина?! Ніколи не була нею й не буду! [Переміняє поставу й тон розмови. Запримітивши смішне в ажіотації Арона, вибухає щирим і голосним сміхом.] Ха-ха-ха! ха-ха-ха! (Знову сідає в крісло перед вікном) А ви знаєте, що своїм обуренням рогатого чоловіка притякаєте мені роздратованого горобчика!.. Ха-ха-ха!

АРОН — Ви не маєте права мене ображати!

РЕВЕКА — Ха-ха-ха! Вас ображати? Та за віщо? І на думці того не мала! Я просто констатую факт, що ви в порівнанню з отаманом — ніби горобець, а він — отаман мій — орел! (В захопленню піднімається з крісла й підносить до гори голову й руки, ніби до якогось чарівного привида, чи

до сонця] Орел! З могутніми, сильними раменами—крилами, палкою, гарячою кровю, великим, огненим серцем, чутливою, ніжною душею й широким та глибоким розумом! [Опускаючи голову й руки й переводячи свій зір на Арона] О - о! стократ, стократ благословенна будь визвольна боротьба поневоленої нації, бо ж ти одна даєш змиршавілому людству нові життьодайні сили!.. І героїв — велетнів! Благословенна будь! Благословенна будь! (Заспокоюючись, знову сідає в крісло біля каміна. Пауза, в часі якої Ревека остаточно опановує своїм піднесенням, а далі звертається до Арона, який трохи налякався рішучою поставою Ревеки.)

Так ви кажете, що я стала бадьорою й в селю?

АРОН — [Ні-всих ні-втих] Так, це сильно в вас помітно!..

РЕВЕКА — Навіть сильно помітно!.. (З філософським спокоєм) Бадьорість і радість — то ознаки здоров'я й розуму, або ділання впливів од співжиття з сильною й прекрасною людиною, яку кохається до нестями, до самозабуття.

АРОН — Можливо!.. Не буду з вами суперечатися! [Пауза. Арон шпортується біля каміна деякий час, а потім, скінчивши те шпортання, піднімається й знову дивиться на Ревеку, далі питається в неї:] Пробачте за

нескромний запит...

РЕВЕКА — О - о! То нічого! Питайтеся про все, що хочете!

АРОН — (Нерішуче) Скажіть, будь-ласка... Що ви робите у вільний од любовних утіх час?

РЕВЕКА — [стримуючи обурення й спокійно] „У вільний од любовних утіх час?..” А ви — дуже ядовита людина...

АРОН — Хіба я очкова змія, чи що?

РЕВЕКА — На те похоже!.. Ну, та нічого!.. Так вас цікавить, що я роблю в „вільний од любовних утіх час?..” (Арон потакуючи киває головою.) Учусь стріляти! [Виймає з кишені жіночого бравнінга й забавляється ним.] От, з цієї забавки я без промаху розбиваю на дистанції двадцятьох кроків глиняний горщик, що завбільшки, як людська голова..” Окрім того я вмію стріляти і з рушниці, і з кулемета і, навіть, з гармати!

АРОН — (Зі здивуванням) Навіть з гармати!

РЕВЕКА — Так, навіть з гармати! Вас це, як я бачу, сильно дивує?

АРОН — Більш ніж дивує...

РЕВЕКА — Це через те, що ви не втаємничені в усі переміни, що сталися в останній час у мому життю... (ховає револь-

вера. Арон сідає в крісло біля столу тестя) Життя це захопило мене вповні своєю грізною красою, своїм стихійним розмахом, казковими пригодами, божевільним ризиком кожної днини, години, а навіть хвилини... Далі — я покохала в отамані не тільки принадного самця, але — і це саме головне — через нього я полюбила й ту ідею, за яку він бореться... Полюбила й саму боротьбу, що провадить народ, на землі якого я вродилась. зросла й зараз у найвищому щасті живу... Народ цей — я покохала так само!..

АРОН — Як то? — ви полюбili гоїв? Тих самих гоїв, які стільки шкодили й шкодять жидівству?!

РЕВЕКА — А-а-ах!.. Шкодили й шкодять! Коли б ви й узагалі Жиди стали хоча на одну хвилинку на ґрунт елементарно-об'єктивної оцінки стосунків між нами й тими звенавидженими гоями, то тоді в вас були б зовсім інші погляди...

АРОН — А цікаво — які ж у вас погляди?

РЕВЕКА — В мене? — цілком протилежні до ваших... Я гадаю, що ми — Жиди — більш нашкодили цьому народові, ніж він нам!

АРОН — Це стара пісня юдофобів, що ховаються під машкару справедливости

й лібералізму.

АРОН — І — партізанів мого чоловіка — додайте.

АРОН — Ви навіть устигли пізнати їхні „погляди”...

РЕВЕКА — Все пізнала!.. З приятелями Українці щирі й отвергі!.. Пізнала їхні погляди, зазнайомилась з їхніми ділами, пересяклася їхньою вірою в правотість їхньої боротьби... Словом стала вповні їхньою... Віддалась їм душею й тілом... І від того почуваю себе задоволеною й щасливою, дарма, що кожної хвилини ризикую дістатися на тортури, а потім на шибиницю!..

АРОН — Але ж це якесь звиродніння, дегенерація!.. Віддатися душею й тілом людям, що на своїх раках мають ще не висохшу кров братів у нації! — пробачте, але я цього не розумію!.. Це щось гірше, ніж навіть звиродніння — це просто гнусність!.. (Слова ці діймають Ревеку за найболючіші струни. Арон торжествує перемогу. Ревека встає, збирається з думками, а далі звертається до Арона.)

РЕВЕКА — Ну, а далі що?.. Продовжуйте! виливайте всю вашу жовч до кінця... Говоріть далі — я слухаю вас!..

АРОН — Та я... я — все сказав... Мені здається, що й того досить...

РЕВЕКА — Мені теж так здається...

(Глибокий віддих, рух тіла, що нагадує рішучість до боротьби) Ви кинули вбивчі, пятнуючі слова: „звиродніння“, „гнусність“ і таке інше... А чи подумали ви, що далеко страшніше звиродніння, далеко більша гнусність — це зраджувати товариша спільної недолі, а потім бігти до його ворога, щоб у спілці з ним накладати кайдани на того нещасливого товариша свого?.. Як це назвати по вашому?! Яку кваліфікацію такому поступованню можна дати?

АРОН — Але ж, позвольте — які товариші, що за кайдани? Хто кого зраджує?.. Гадаю, що це все не стосується до нас?

РЕВЕКА — Товариші — ми й народ той, на землі якого вродилися ви, я, мої й ваші батьки, діди, прадіди й мільони, більшість усього жидівства! Це товариші!.. Вороги — гнобителі цієї землі, з якими жидівство йшло та й зараз іде рука об руку, щоб у той спосіб запобігти ласки від хвилювого переможця!.. Оце по моему є обурлива гнусність, а не моя проблематична „зрада“ народові Ізраїля!.. Я нікого не зраджую, а лишень приймаю на себе хрест за наші смертні гріхи перед цією землею й її народом!.. (Входить Самуїл з дровами. Він нічого не запримічає, кладе біля каміна дрова й каже:)

САМУЇЛ — Ну, ось і дрова!.. Пане

Ароне! Дайте, будь ласка, сірників.

АРОН — Зараз! [Дістає з кишені сірники й сам береться за розпалення] Відпочиньте, пане Самуїле, а то ви мабуть утомились од рубки дров.

САМУЇЛ — Так, трошки втомився, але дроворубом у революційні часи можу ще бути... (Сідає біля Арона. Арон розпалює камін) Так! — міг би ще бути дроворубом у революційні часи. А це вповні може статися, коли Бог обдарує такими дітьми, які...

РЕВЕКА — Якими дітьми?

САМУЇЛ — Дітьми, які живуть своєю волею, які накази батьків ні за віщо не мають, які змагають лише до того, щоб задовольнити свої примхи й похоть!

РЕВЕКА — (Угамовуючи вибух протесту й опановуючи собою, розсудливо й спокійно каже:) Тату! Я знаю до кого скеровуються всі ваші докори, але я не винувата перед вами!.. Вислухайте мене — я все вам розкажу по щирій правді, не затаївши ані однієї рисочки з усього того істотного, що зробило мене жінкою отамана. (При останніх словах Арон, розпаливши камін, залишає його й у вичікуючій позі сідає на канапі проти бюро тестя.) Прошу вас — отче й дружино мої! — вислухайте мене уважно!.. Прирікаю перед вами, що казатиму вам тільки правду, чисту, святу правду...

САМУЇЛ і АРОН — (разом) Просимо, дуже просимо!

РЕВЕКА — (Широ й спокійно) Так отож, у ту памятну ніч, коли повстанці розгромили дім мого тестя, а мене забрав отаман і вкинув у якусь бричку на руки свого джури, вся ватага, а з ними й я, в увесь кар'єр, при заграві пожеж та зойках недобитих ворогів, виїхали з переляканого на смерть городу... Не знаю — скільки годин ми їхали й куди прибули, тільки добре памятаю, що ввесь відділ зупинився в лісі, біля хати лісника... Через кілька хвилин опісля приїзду, мене внесли в якусь затишну комірчину. Першою моєю думкою було — втікати!.. Я кинулася до самотнього в комірчині віконця, але воно було густо ократоване залізними штабами, а до того ж з надвору ще й замкнуте міцними окобницями. Я стала кликати, щоб хтось обізвався, стукати в двері, в стіни, хотіла вибити шибу в вікні, але — все надаремно... В решті-решт на мене напала дивна спатія, загальна втома й цілковита байдужість до всього світу, а в тому й до самої себе..

САМУЇЛ — Бідна дитино моя!

АРОН — (з найбільшим зацікавленням) А щож дальше, дальше що було?

РЕВЕКА — Зачекайте! — все, все розкажу! Нічого не затаю перед вами... Так

отож, в такому стані втоми й апатії, я ки-
нулася на селянську постіль і моментально
заснула. Пробудилася ж від легкого дотор-
хнення до моїх плеч якоїсь руки. Відкрив-
ши очі, я побачила біля себе молоду жінку
— селянку, з дитиною на руках. Вона,
розбудивши мене, почала заспокоювати й
докачувати, що отаман— добра людина, що
він невинним жінкам ніколи не робив жад-
ного лиха... Далі — вона попросила мене
зісти снідання, яке стояло на столі, а по-
тім вийшла, бо ж якраз у ту пору розпо-
чало кричати дитя, яке вона тримала на
руках... Не знаю, чи той дитячий крик був
якийсь особливо гарний, чи якась інша
причина, але він надзвичайно мене вразив
своєю невимовною чистотою голоса, своєю,
так би мовити, класичною красою дитячого
крику... Ні одного зриву, ні одного зане-
чишеного звуку в тому особливому дитячо-
му криці не запримітило моє чутливе й
музикальне вухо... І мені так захотілось ще
раз побачити ту дитину, подивитися на неї,
що я в якійсь нестямі почала стукати в
двери, аж доки в комірчину знову не ввій-
шла моя дозорчиня... Як тільки вона пере-
стала через поріг, я зараз же попросила
в неї ще раз принести на хвилинку своє
дитя до мене. Жінка радо те зробила. Ди-
тя було надзвичайно гарне. Коли я його

взяла на руки, то воно почало сміятися до мене, простягати ручки, рухати ноженятами... То був хлопчик... Не знаю що зі мною сталося, але пам'ятаю, що я ніби збожеволіла від якоїсь пристрасної любови, від невимовно солодкого почуття до тієї чужої для мене дитинки... Як божевільна, я стала цілувати й пестити та пригортати до себе дитя, аж воно бідне почало пручатися з моїх рук...

Передавши дитину матері й випровадивши їх обох зі своєї комірчини, я лишилася сама і заспокоївшись трохи, стала аналізувати отой свій шаланий вибух любови до чужої дитини. Не пам'ятаю, скільки саме продовжувалися мої думи, але, вже під вечір, з надвору, нараз, почула я тупіт кінських копит, а далі побачила, що повз мое загразоване віконце промайнули силуети двох озброєних вершників... Ніби від приливу електричного току, я вся затремтіла.. І даремно. Через кілька хвилин до моєї комірчини, не застукавши, не запитавши, чи можна входити, заявився сам отаман...

САМУЇЛ — [разом з Ароном] О о, Гадина подла!

АРОН — Бандит проклятий!..

РЕВЕКА — (Зрирається з крісла й стоячи вся в червоне проміння від огню в каміні, з захопленням каже:) О-о, ні! Не гадина

і не бандит він, а бог! Мрія, казковий, легендарний, принадний образ грецького бога — символа чоловічої краси й сили — промінисто-зоряного Аполона! (Трошки вгамовавшись і вийшовши зі струї червоного проміння, далі — обпершись на карниз каміна, каже:) Вийшовши до кімнати, він замкнув після себе двері, а потім — ні слова не сказавши — взяв мою руку, хвилинку затримав її в своїх теплих і сильних руках... Я злякалась. Зхопилась із ліжка й уся тремтючи, стала перед ним... Цей рух мій, ніби трошки збентежив його, але не надовго — лише на одну мить... Замішання тривало всього тільки якусь коротеньку хвилинку, опісля якої він узяв мене за стан і притиснув до себе, а мої губи, щоки й очі покрити своїми поцілунками... Не знаю, чи то від обіймів, чи то від тих поцілунків пахучих, чи то від чогось іншого, але раптом з моєї душі зник усякий страх перед тією людиною...

Натомісць, зявилося якесь несподіване осліплення, якесь раптове зачарування всієї істоти моєї перед блискучою постаттю отамана... В моїх мізках вмиль промайнула думка: „ось де твоя дружина, твоя мрія, що не давала тобі спокою в довгі безсонні ночі твого дівочого життя!" Потім, усіма найменшими часточками свого ества, я відчу-

ла привабливість його молодого, прекрасного тіла; глибину й широчину його простої, отвертої душі, причаровуючий аромат його дихання, запах снігу на його волоссі, вусях, на його одязі... Я зомліла від щастя, від невисловимого раювання, коли моя щедра доля зробила мене жінкою отамана... [При останніх словах Самуїл, що ввесь час проголошення сповіди Ревеки, ледве себе зтримує, щоб не вибухнути прокльонами й лайкою на доньку, не вдержується й кидається до неї кажучи:]

САМУЇЛ — Розпутнице відла! Я задушу тебе! [При цих словах, Самуїл разом із Ароном, як геєни, кидаються до Ревеки, але героїня відбігає хутко до дверей, вихоплює з кишені жіночий „бравнінг“ і стріляє з нього в гору. Це лякає і затримує напасників. Опісля стрілу, до дверей хтось настирливо починає добиватися. Самуїл і Арон збентежуються.)

РЕВЕКА [Зараз же після стрілу] Ані кроку далше! Геєни! Шакали! Я знала, що це зі мною станеться тут і через це попросила отамана дати мені для охорони своїх вірних цжур! (До дверей, в які хтось починає вже просто ломитися.) Зачекайте там! Небезпека для мене вже минула. Ідіть собі на свої місця. Я зараз прийду до вас!

САМУЇЛ — Що це значить?! В мій дім ти впустила розбишак?!

РЕВЕКА — Не розбишак, а моїх вірних друзів, яких од сьогоднішньої днини вважаю ближчими для себе від рідного батька!.. Е е, Та що там! — розмова наша скінчилась. Відчиніть двері! (Ревека відходить у сторону від дверей. Самуїл вагається) Ну, що ж — довго мені чекати? А може вам хочеться, щоб я покликала отамана мого? (При словах „отамана мого“ Арон підбігає до тестя й нетерпляче каже:)

АРОН — Дайте мені ключа! — хай іде до свого бандита! Хай іде! [Бере від Самуїла ключа й хутко настіж відчиняє двері, а сам знову підходить до Самуїла.)

РЕВЕКА — (Поспішно йде до дверей, далі зупиняється, надумується, ніби щось хоче сказати, а потім, кинувши призириливий погляд, на батька й чоловіка, рішуче виходить геть, лягнувши дрерима. Самуїл у глибокій задумі проходить з пару разів по кімнаті, а далі сам до себе каже:)

САМУІЛ — І це моя донька... моя Ревека! Вона піднесла руку на мене? На мене? — на свого батька, який дав їй життя?

АРОН — Так, мій тестю, на свого батька, який дав їй життя... (Пауза, в часі якої Самуїл до краю приголомшений, сідає біля бюро, обхопивши голову обома руками, а Арон усильно щось обмірковує) Мій тестю!

САМУІЛ — Що?

АРОН — Ми повинні рішитися на щось остаточне! Опісля цієї пригоди в особі Ре-реки й її коханка — гершта страшної повстанчої ватаги, перед якою вся округа перебуває в вічному страсі — ми набули собі небезпечних, а я певен, що й смертельних ворогів, які легко можуть нас звести зі світу!..

САМУЇЛ — Що?! [Зривається зі свого крісла] Нас звести зі світу?!

АРОН — Так. нас! — тобто — вас і мене за кумпанію... Ревека сама, ось тут, у суперечці зі мною, призналася, що вона тілом і душею з бандитами... Згодіться зі мною, що в спілці з ними вона може зробити з нами що захоче!..

САМУЇЛ — О о! Ні! Ви занадто мало мене знаєте! Перше ніж вони вирішать про це, то я сам уже постановив їх знищити, а разом із ними й той плід, що носить Ревека в собі на ганьбу й вічний сором мене й усього роду Бемів!..

АРОН — (Радісно) Так?.. Ви вже рішили?

САМУЇЛ — Так, рішив! А рішення свої я завжди здійснюю в реальному житті, ні перед чим не зупиняючись. [Арон радіє. Самуїл камініє в монументальній позі рішучости й енергії. Картина.]

ЗАСЛОНА.

АКТ ІІІ.

МЕЖИДІЯ І.

[Декорація попередньої дії. День. Самуїл і Арон сидять біля бюро.]

АРОН (Усильно переконує тестя) Не вже ж ви сумніваєтеся в моїй ненависті до Ревеки? Невже ви гадаєте, що та палка любов моя до неї, яку я мав увесь час, аж до тої фатальної сповіді, що закінчилася револьверним стрілом, що та любов і досі залишилась у мене? Ні! Зовсім ні! Ненавиджу Ревеку так само, як і ви ненавидете її, дорогий тестю!..

САМУЇЛ — Вірив би вам уповні, коли б та ненависть ваша була більш активною, діяльною...

АРОН — А в чому ж ви добачаете мою бездіяльність і неактивність?

САМУЇЛ — [Запальчиво] Як то в чому? І ви ще питаєтесь?.. Чого ви й досі, не зважаючи на те, що вже минуло півроку від того часу, як потвора та — донька моя — залишила нас, не знайшли способів дістати її з рук отамана?

АРОН — Я незнаю... Але ж в усьому я слухаюсь ваших порад... Всі люде, яких

я посилав у гніздо до того бандита — всі вони зрадили нам і видали наші пляни Ревеці й її хабалеві... Ось і сьогодні, в ранці, я одержав записку від Ревеки, в якій вона радить нам залишити наші переслідування їх обох...

САМУІЛ — Де записка? Чому зразу ви не дали її мені? (Вириває з рука Арона записку, розгортає й пильно читає. Прочитавши, звертається до Арона) Яким чином ви одержали цю записку?

АРОН — Йшов по вулиці, а якийсь обірванець ткнув мені її в руку й сам у ту ж мить зник... Але — що там написано — не знаю, бо ж я ще не читав її...

САМУІЛ — Загрожують нам... Ось слухайте но лишець! (читає записку) „Панове Фриде й Беме! Навмисне вас так називаю, залишаючи в стороні слова „Дружино й отче“. Обидва ви втратили право на ці святі й щирі назви. Ваша ненависть до мене й мого укоханого чоловіка, очевидячки, відняла в вас обох розум і всі людські почуття, коли взагалі вони були у вас... Зрештою — це ваша справа: кого саме волієте любити, а кого ненавидіти. Я зовсім не хочу вам ряти, а тим паче навчати вас любити й ненавидіти. Наука, або штука любови в людському коді зовсім не розроблена. Ще ж до ненависти — ви самі є найкращі

речники її... Ця ненависть примушує вас, шляхом підкупу й улесливих обіцянок, приєднувати до себе різних темних людей, яким ви даєте до рук всілякі страшні отрути, щоб вони потруїли нас — мене й мого отамана, а принаймні й головним чином мене. Темним людям тим ви обіцяли вагу золота за вагу моєї бідної голови... Які ж ви жорстокі обое!.. Отаман, дізнавшись про ці ваші заходи, невимовно розлютився й хотів послати своїх людей, щоб вас обох замордували, а дім ваш, разом з вашими трупами, спалили. Але я не дозволила йому цього робити. Навколішках перед ним, цілуючи його руки й припадаючи лицем своїм до колін його струнких ніг, я випросила од нього пробачення для вас обох. Його глибока душа збагнула мій стан і тому простила вам провини ваші... Піднявши мене з долівки, бог мій утопив у моїх залитих сльозами очах свій пречистий, ясний зір; заспокоїв схвильовану душу мою... Нарешті, він зазначив мені, що вибачає вам у останнє і що коли довідається про ваші нові заходи на згубу мене й себе, то тоді ви загинете й ніщо в світі не спасе вас від сили його могутніх рук. Прощайте. Ревека.

Р. S. Забула поділитися з вами великою радістю! Через пару місяців я буду матіррю дитини від мого укоханого чоловіка. Ви не

уявляєте собі, яке то щастя для жінки — носити в собі плід від людини, якій належиш усією душею. Прокляття жіночого роду — пологові муки — мене зовсім не лякають... Навпаки — я з нетерпінням очікую їх, як виноградна лоза на провесні очікує соняшного проміння... Мені здається, що ті муки будуть для мене якимось особливим щастям, бо ж вони дадуть світові нову істоту, яка складатиметься з мене й того другого, якого вважаю за краще, за ясніше від сонця, за ліпше, за дорожче від самої себе, від усього в світі! Незясно солодкий стан, який може зрозуміти лише жінка, яка кохає й яку кохають..."

АРОН — Годі! Досить мій тестю!

САМУїЛ — Так! Я теж гадаю, що досить!.. Але, що ж маємо робити? (мне листа в руках і з люттю кидає його на діл) Наша гра почала приймати небезпечні для нас обох_ньюанси... Замість погибелі на них, ми ризикуємо спровадити загладу на нас самих. Що робити, мій зятю?

АРОН — Що робити? Дивуюсь, що ви й досі не зкористувалися простим і доцільним способом...

САМУїЛ — Яким саме способом?

АРОН — За голову отамана сучасна влада дає подвійну вагу золота, але вся біда в тому, що ніхто з агентів тієї влади

не знає: де саме переховується у вільний від своїх подвигів час отой головоріз...

САМУЇЛ — (Схоплюючись з крісла й радісно) Так! Ідея! Розумію вас! Чудово, чудово!.. Вказавши місце перебування доньки моєї, ми тим самим вказуємо й одну з кришок отамна.

АРОН — Так!.. Для цього потрібно тільки зробити донос... Хто донесе? Ви чи я?

САМУЇЛ — (Хвилини вагання, борні самого зі собою, а далі рішуче) Я донесу! (Картина.)

ЗАСЛОНА:

АКТ III, ДІЯ III.

(Вязниця, солома, а на ній Ревека з дитиною. Ранок.)

РЕВЕКА — [Вся в найбільшому ступені нервового напруження прислуховується до вязничного віконця, через яке, час од часу чутно шум евтомобільного мотора без глушителя. Поруч зі шумом моторових зривів чутно сальви рушничних стрілів — то розстріли в тюремному подвір'ю політичних в'язнів. Між окремими актами шуму й сальв продовжуються кілько-хвилинні перерви, в часі яких Ревека подає свої репліки.]

Ні! Його ще не забили! Він ще живе, ще тут, ще на цьому світі! Ще святої душі тирані не відділили від пречистого тіла його. (Хутко дістає записку від отамана й читає її) „Моя дружино, Ревеко моя! Я загинув — мене засуджено на розстріл, який завтра вранні відбудеться в тюремному подвіррі... Тобі, моє серце, можливо, що вдасться спастись... О о, коли б то Господь подав! Коли б Він визволив тебе з цієї пастки страшної! Як вийдеш на волю, то благаю тебе: виховуй нашого сина на месника за мою кров. (Шум мотора, сальва, а в той час Ревека хутко кидається до вікна й з напруженням слухає. Далі знову читає листа.) „Коли ж мене виведуть на розстріл, то я гукну до вікна твоєї камери: „Ревеко прощай“...

[В цей момент, ніби ехо, через вікно донеслось „Ревеко прощай.“ Ревека кам'яніє, випускає з рук листа й секунд 10-15 стоїть нерухомою, а далі, як вовчиця, кидається до віконця, старається підскочити, щоб ухопитися за ґрати, але не може. Починається шум мотора. Ревека затуляє руками вуха й у одчаю кидається до дверей, бе в них кулаками й каже:] Відчиніть! відчиніть мені! Він не винен!.. Усе я робила! Відчиніть! (Вибух сальви. Ревека страхним, впрост звірячим голосом викрикує „А-ах.“ Далі безпритомною падає навзнич, на вязничну соломку. На крик матері пробуджується дити-

на, починає ворухити своїми рученятами, а далі злегка плаче. Пауза, в часі якої чутно лише самотній плач дитини. Далі — скрип вязничних ключів. Одчиняються двері й у камеру, зтлумлюючи радість, входить Самуїл. Дитина припиняє свій плач. Картина безпритомної доньки трохи збентежує Самуїла, але, оволодівши собою, він запримічує дитину й листа, якого хутко піднімає, читає, а потім виголошує:)

САМУІЛ — Ну й варта ж тут добра! Вязні переписуються собі, неначе на балю в „летючу пошту“. (Оглядається довкола, щось хутко надумує, а потім хижачьки підходить до дитини, торкає її; дитина простягає до Самуїла рученята. Самуїл хвилину дивиться на неї, а далі, як коршун кігті, так він запускає в горло дитини свої костляві руки. Дитячий зойк, пручання його слабих рученят і смерть. Задушивши дитину, Самуїл хутко підводиться з підлоги, підбігає до доньки, будить її, кажучи; „Ревеко, Ревеко“, але — на дарма — непритомність Ревеки продовжується. Самуїл оглядається довкола, запримічає в кутку відро з водою, підбігає до нього, набірає в рот води й пурхкає нею на непритомну доньку. Та пробуджується. Самуїл відходить у сторону, набірає вигляду нещасливої, забитої горем людини.)

РЕВЕКА — (Не запримічуючи батька) Де я? Що зі мною? Який шум страшний у голові!... (Затикає вуха руками й підводиться

з соломи, але знесилена станом непритомности, знову опускається на неї) А ті пекельні вибухи сальв — все повторюються й повторюються в ушах моїх... „Ревеко прощай!“ (Заливається нестриманими сльозами, повторюючи час од часу „Ревеко прощай“.)

САМУЇЛ — (Вичекавши заки пройшли перші пароксизми плачу, підходить до доньки і злегка торкає Ревеку, яка, побачивши батька, ніби від удару електричного току, зривається на прості ноги й кидається у протилежний від батька й дитини бік та з жахом дивиться на Самуїла.) Донечко моя! (ще більш улесливо) Дитино моя бідна! Я прийшов допомогти тобі в твоєму страшному горі...

РЕВЕКА — (З люттю і ненавистю кричить) Не треба! Не треба мені вашої помощи! Не треба! Ідіть од мене геть! Ідіть собі звідкіль прийшли! Ідіть! Ідіть!!!

САМУЇЛ — Але ж, дитино моя! Заспокойся, опануй розумом і язиком своїм... Я ж твій батько й хочу спасти тебе... Твоє отамана зараз оце розстріляли! Ти лишилась сама і я бажаю подати тобі руку допомоги... (Спокійний і розсудливий тон батька впливає заспокоююче на Ревеку.)

РЕВЕКА — (Звичайним тоном) Я не хочу вашої опіки над собою — вона не доведе мене до добра.

САМУЇЛ — Це каже твій язик, а не

розум, Ревеко. Я хочу спасти тебе!

РЕВЕКА — Це каже і не язик і не розум, а щось инше — серце, інстинкт, перещуття — що хочете, але моє недовіря до вас і до вашого зятя — то все те істотне, суттєве, що є в моїй душі проти вас обох. [Знесилена опускається на вязничну лавку, що прибита до стіни.] А ах! Як же втомилася я! (До батька, який підходить до неї й теж сідає на другому кінці лавки.) Слухайте, туту! Давайте будемо отверті між собою.

САМУІЛ — Я завжди був отвертий з тобою.

РЕВЕКА — (Болісна усмішка) О - о, так! Ви були отверті. (рішуче й гостро) Чого вам треба від мене? Кажіть!

САУІЛ — Ревеко! Ти знаєш, ти краще всіх знаєш, як усе життя своє стратив я на придбання матеріяльних засобів, щоб потім, коли вже стану могутим багатієм, найбільшим магнатом на Україні...

РЕВЕКА — (Перебиваючи) Знаю, знаю! Промислова фірма „Самуїл Бем і зять“, а потім допомога десяткам тисяч наших братів, у виді різних посад і привілеїв. Стара пісня — її чула вже не раз із ваших уст. Зрештою, коли б ще та майбутня ваша поміч була дійсною поміччю, поміччю від щирого серця, а тож — ні! То буде зви-

чайнісенька експльоатація, нічим не ліпша й не гірша від тієї експльоатації, якою ви займалися все ваше життя. Цей свій метод добродійного капіталіста ви застосовували весь час і — наскільки мені відомо, то він мало чим відрізнявся від першої ліпшої експльоатації, яка тут завжди панувала й панує.

САМУЇЛ — О-о-о, ні, Ревеко! Моїм людям краще жилося в мене, ніж у других власників... Але то все було в переходовій стадії... Лише тепер, коли я став на чолі двох великих маєтностей, лише тепер я зумію вповні перетворити в реальному житті свої мрії, свої сокровенні ідеї помочи народові Ізраїля.

РЕВЕКА — (При словах „помочи народові Ізраїля“, встає й схоплює руками голову, а далі з біллю каже:) Народ Ізраїля! Який же він жорстокий до мене!

САМУЇЛ — О, ні! Не жорстокий він, а лише мудрий і тому не дає панувати серцю над собою. Ревеко моя! Не давай же й ти своєму серцю всієї влади над собою. Не давай, Ревеко, не давай!.. Коли ж дозволиш йому оволодіти собою і в цей останній момент, то народ твій проклене тебе!..

РЕВЕКА — (Скінчивши важку думу, що думала при останніх репліках Самуїла, каже:) Ну, що ж! Раювання скінчилося моє!.. Сонце

життя мого згасло, полишивши для мене холод і пустелю осамітнення... Рідний батько... народ, влада — весь світ у змові проти мене... Хто ж має правду за собою — я, чи весь світ?

САМУЇЛ — Правду має поневолений народ Ізраїля, моя Ревеко! Лише він і тільки він, у муках, у кайданах, з віку в вік, з тисячоліття в тисячоліття, ніс і несе пренепорочну, чисту правду свого визволення! Лише Ізраїль, лише народ наш — мій і твій, Ревеко, народ!.. І невжеж ти, донечко моя, відмовиш своєї помочи народові своєму, який один несе вірно гасла визволення всіх поневолених народів!..

РЕВЕКА — Але ж, тату мій, я жінка, я все втратила... В мене все завалилося, й я сама падаю, а ви ще хочете класти на мої рамена новий хрест...

САМУЇЛ — А-ах, то нічого, то нічого, моя донечку. Ти будеш у мене жити! [Підходить до Ревеки і взявши її за стан, каже:] Ходім звідсіль, ходім до мене!.. Залишмо цю осоружну вязницю, забудьмо все, що було між нами й почнім нове життя. [Доводить Ревеку до дверей.]

РЕВЕКА — А дитина? (Хоче висвободитись з рук батька, той її не пускає.)

САМУЇЛ — (Збентежено) Дитина?.. Лишім її тут! Нащо вона тобі? (Ревека вир-

вавшись із рук батька.)

РЕВЕКА — Як то — нащо? Вона ж моя! Я матію її!

САМУЇЛ — (Заступаючи перед Ревекою дитину) Але ж — по що це?! [Ревека запримітивши збентеження батька, догадується про щось немевне й, прожогом кидається до дитини, опускається до неї й побачивши посинілого трупа, як блискавка зривається на прості ноги і, вказуючи рукою на двері в'язниці, кричить, як несамовита:]

РЕВЕКА — Душогубе! Геть звідсіль! Геть! Геть!!

САМУЇЛ — (Оволодівши собою, випростувавшись і скоро:) Ревеко! опамятайся! Ти забуваєш хто ти й хто я! Коли ти забула..

РЕВЕКА (В нестямі) Геть звідсіль! Геть! [Наступає на батька, який від того ще лютішим стає й кидається на доньку та моментально збиває її на соломі. Та приголомшена падає.]

САМУЇЛ — [Стоячи над Ревекою і, як сатана лютуючи, каже:] Ревеко! Опамятайся! Мене ти не позбавися, аж доти, доки не даєш своєї згоди на співжиття з Ароном! Чуєш — на співжиття з Ароном! З тим горбатим, рудим і кислооким Ароном, якого ти так ненавидиш, але якого я потрібую для здійснення моїх намірів!.. Я маю силу, Ревеко! Я маю холодний розум і чер-

воне золото, за яке я все купив тут! І вязницю, і владу, і впливи — все купив, Ревеко, а в тому рахунку й тебе, моя дочко! Чуєш — і тебе купив! Усе купив! І тому — мусиш покритися мені й виконувати мою волю! Мусиш зараз же погодитись зі мною, бо в противному разі — тебе жде смерть, Ревеко!.. Даю тобі хвилину на розважання над своєю долею... Отямся й подумай, Ревеко!

РЕВЕКА — Ідіть геть! Я сказала вам, що давно усе зважила й обдумала!

САМУЇЛ — А ти ще раз передумай, бо сьогодні питаюся тебе в останнє!.. Коли не згодися, то тоді!..

РЕВЕКА — А що ж тоді? Що може статися „тоді“, коли все пройшло тепер! Коли те одиноке, що лишилось у мене для того „тоді“ [рух рукою в сторону дитячого трупа] ви — батько мій — замордували! Що ви зробите зі мною „тоді“? Кажіть!.. Яку ще пекельну муку ви навалите на мою бідну голову?!

САМУЇЛ — [дивлячить на годинника і рівнодушно] Даю тобі три хвилини на розважання над моїми умовами.

РЕВЕКА — [Погамовуючи в собі піднесення і спокійно] Я все розважила, а тому — мені нема чого вам більше казати. (Самуїл дивлячись на годинника, а далі ховаючи

його до кишені, каже:)

САМУЇЛ — Твоє останнє слово, Ре-
веко!

РЕВЕКА — Але ж ви не дали відпо-
віди на мій запит!

САМУЇЛ — Який запит?

РЕВЕКА — Що ви зробите зі мною
„тоді“, коли я відмовлюсь од співжиття з
Ароном?

САМУЇЛ — А а, про це... [Вагається а
далі рішуче) Донесу владі, що ти допомага-
ла етатанові керувати його нападом у той
день, коли бандити забили рудого матроса
й розігнали городські мітинги та порубали
невинне населення й військо...

РЕВЕКА — (Зриваючись зі соломи) Га-
разд!.. [спокійно] Я рішила.

САМУЇЛ — Ну, кажи!

РЕВЕКА — До Арона жити не піду!

САМУЇЛ — Шлюха! Гадина! Пропа-
деш, як непотрібна кузка під моїми ногами!
У-у-у!!! Падло! (Хутко підходить до дверей,
стукає в них; скрип ключів, двері відчиняють-
ся, а чераз них зникає Самуїл; двері знову
повільно зачиняються, скрип ключів.

Слова „Шлюха, гадина“ роблять на Ре-
веку громове вражіння. На труп дитини, через
в'язничне вікно, падає сніп соняшного промін-
ня. Це приваблює увагу Ребеки, яка підходить
до трупа, хвилину стоїть перед ним, дивиться,

а далі, з криком зати́кає вуха й уті́кає в темний куток в'язниці і звідтам виголошує свої репліки.]

РЕВЕКА — А-а-а! знову цей шум! [В дійсності жадного шуму нема — це галюцінації змислу слуху, які у зв'язку з іншими потрясіннями психіки Ревеки, допроваджують її до найстрашнішого виду божевілля — до т. зв. „тихого“ помішання змислів.] Знову сальва - а - а!.. Ах?! (Раптове заспокоєння, а далі — радість і рух із темного кутка до дитини — у сніп соняшного проміння.) Які чарівні звуки, який спокій і тиша... Що за радість і волю дає людині ліс!.. [Рух руками, ніби для усунення зперед себе гілечок лісних] Гілочочки мої, оздоби лісові! — не заслоняйте сонця квіточкам бідненьким... Хіба ж не чуєте, як вони благають у вас, щоб ви пропустили до них більше соняшного проміння, радощів і правди? (Підіймає трупа дитини й нюхає його, ніби квітку) Як же ти гарно пахнеш, моя квітенько блакитна... Твій запах, щось натякає мені. (Намагається встановити, що саме натякає той запах). А-а! Пригадала! — ти пахнеш тим лісом, в якому я жила з моїм отаманом, моїм святим улюбленцем, самотньою в світі душею, яка так любила мене, так любила!.. Ти хочеш сонця?.. Ха - ха - ха! Яка ти смішна!.. [Підіймає дитячий трупи́к вище до соняшного

проміння) На! на! Маєш собі сонце!.. Що, тобі тепло? Воно тебе гріє?.. Ха-ха-ха, яка ти смішна! [Сміючись і пригортаючи до себе трупа, Ревека починає крутитись по камері, ніби в вальсі, повторюючи час од часу:] Аг-у-у, моя квітонько! Ха ха-ха. Яка ти смішна!

ЗАСЛОНА.

Е П І Л Ь О Г.

[Сад. Квітки. Літо. Сонце. День. На зеленому горбку, в соняшному промінні, сидить якась людська, молода постать. Читає книжку, а далі — кладе її в сторону й гірко плаче. Плач продвжується біля хвилини. Через усю сцену проходить друга постать, яка зодягнена в таку саму туніку, як і перша, має таке саме довге волосся (*ala paysan*), а тому неможливо определити, до якого полу належать обидві дієві особи.]

ОСОБА I, — (Запримітивши, що до неї хтось наближається, хутко вгамовує сльози, щоб їх не примітила особа II, але це їй не вдається.)

ОСОБА II. — Що з тобою? Може яке нещастя трапилось, то я допоможу тобі.

ОСОБА I. — (Втираючи сльози й стараючись бути привітною) Ах, ні! Зі мною

нічого не трапилось.

ОСОБА II. — Але ж ці сльози?

ОСОБА I. — А-а, то нічого! Я бачиш читала цю книжку...

ОСОБА II. — Яку книжку?

ОСОБА I, — (Показуючи свою книжку) Оцю... (Особа II розглядає книжку) В ній описується життя Ревеки Бем.

ОСОБА II. — [Стає теж сумною] Розумію причину твоїх сліз. Так! — розумію вповні. [Відкладає в сторону книжку й присовується ближче до особи I. Далі, особа II бере руку особи I, гладить її, цілує, а потім продовжує:] Я теж знаю цю сумну легенду... Бідна Ревека й усі ті люде, що жили разом із нею, в ті страшні віки!.. Віки шаленої неправди й огиди насильства, розливу крові, голоду, страждань і темряви!.. Бідні люде!.. Своїм коротким зором вони зовсім не добавляли того, що міра й ціна всього — людина є найвищою вартістю, найяснішою ідеєю й головнішим божеством на землі! В якомусь дивовижньому засліпленню вони мордували одне одного, застосовуючи на кожному кроці всіляку брехню, підступи й ошукацтво. На протязі тисячоліть такий стан боротьби, як сліпа стихія, нищив винуватих і невинних. Впало безліч ясних пророків любови, загинули цілі народи, що намагалися стояти проти всіх за волю й правду...

ОСОБА I. — Щасливі ми й радісні, бож любимо людину. Поклонімся маєстатові її. Боготворимо її. Поклонімося ж і святій пам'яті тих, що колись загинули в муках за любов свою до людини.

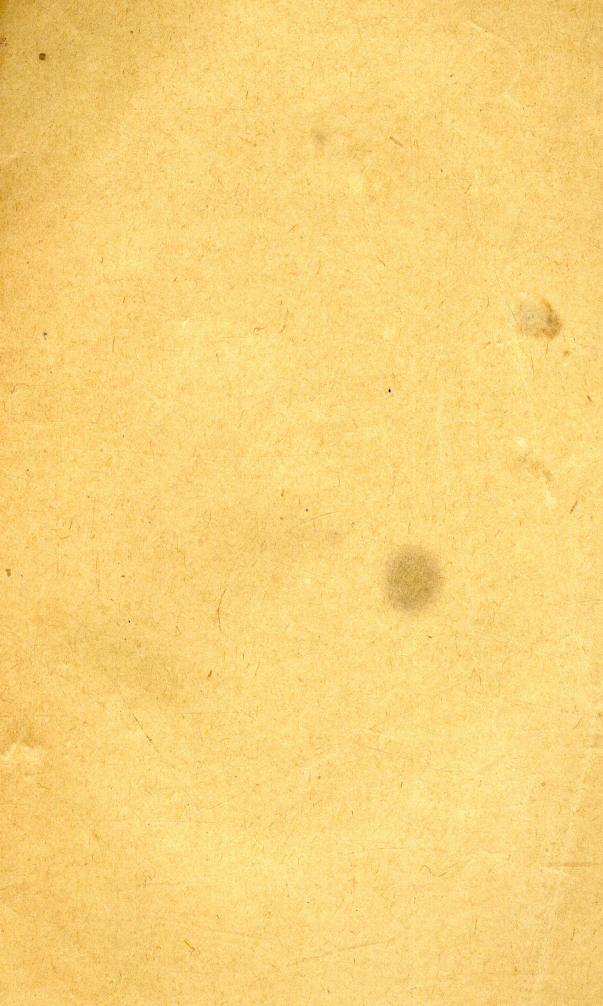
ОСОБА II. — (Встаючи на прості ноги, а особа I ставши тільки навколішки, схиляють обидві голови під проміння сонця.) Поклоняємося вам — духовні праотці нової любови нашої. Поклоняємося вам і складаємо благання наші до зоряних душ ваших — вітайте між нами й оговивайте все людство своїм огнем колишньої любови вашої.

ОСОБА I. — Пречисті, преясні душі! Будьте з нами повік! Будьте з нами! Будьте з нами! Будьте з нами!.. [„Будьте з нами“ виголошують обидві особи разом. При першому вислові „будьте з нами“, світло на сцені поступово тахне, а в салі запалюється. При останніх словах монологу на сцені стає зовсім темно, а в салі — повне освітлення.]

ЗАСЛОНА.

К І Н Е Ц Ь.

2621

1311

4120

ЛЕКСА КАРМАНЮК.

„САМУЇЛ БЕМ
& ЗЯТЬ”.